

Tomislav Markus
(1969.—2010.)

S velikom tugom primili smo vijest da nas je 5. rujna 2010. zauvijek napustio dragi kolega dr. sc. Tomislav Markus, znanstveni savjetnik. U trenutku iznenadne i prerane smrti bio je na znanstvenom kreativnom vrhuncu, s mnogo profesionalnih planova i ideja o potencijalnim istraživačkim temama.

Tomislav Markus rođen je 13. prosinca 1969. godine u Zagrebu. U rodnom je gradu završio osnovnu i srednju školu te diplomirao povijest i filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1993.) U Hrvatskom institutu za povijest zaposlio se 1994. godine. Bio je suradnik na projektima »Povijest političke misli i političkih stranaka u Hrvata od 18. do 20. stoljeća« (voditelj dr. sc. Jure Krišto), zatim na projektu »Politički život u hrvatskom društvu od druge polovice 19. st. do početka 20. st.« (voditelj dr. sc. Zlatko Matijević), a od 2007. godine do smrti bio je suradnik na projektu dr. sc. Stjepana Matkovića »Politički život u hrvatskom društvu od 1840-ih do 1940-ih godina«. Za znanstvenog suradnika izabran je 2002., četiri godine poslije postao je viši znanstveni suradnik, a u najviše znanstveno zvanje, zvanje znanstvenog savjetnika, izabran je u lipnju 2010. Pod mentorskim vodstvom prof. dr. Petra Korunića na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu obranio je 1996. magistarski rad »Ideje i koncepcije *Slavenskoj Jugi* 1848.—1850.«, a tri godine kasni-

je i disertaciju, »Hrvatski sabor 1848. godine: Političke institucije i hrvatski nacionalni pokret 1848.—1849.«

Znanstveni rad dr. sc. Tomislava Markusa odlikovali su iznimna erudicija i širina interesa, odlično poznavanje izvorne građe, rijedak istraživački žar i iznimna radna energija. Takav izvanredan spoj urodio je kvalitetnim i inovativnim znanstvenim radovima u kojima je obrađivao teme iz političke, kulturne i društvene povijesti hrvatskih zemalja, osobito banske Hrvatske, od tridesetih godina 19. do početka 20. stoljeća. U tim je radovima analizirao političke procese, ideologiju društvenih skupina, stranaka i istaknutih pojedinaca te djelovanje pojedinih institucija. Napose detaljno istražio je političke okolnosti te nastanak i širenje novih političkih i društvenih ideja i ideoloških pravaca u razdoblju revolucionarnih previranja 1848.—1849. u Hrvatskoj i Habsburškoj Monarhiji. Ta je istraživačka tema u njegovu znanstvenom radu bila i najplodonosnija, i rezultirala je brojnim znanstvenim radovima i dvjema zapaženim monografijama — *Hrvatski politički pokret 1848.—1849. Ustanove, ideje, ciljevi, politička kultura* (Zagreb, 2000.) te *Slavenski Jug i hrvatski politički pokret 1848.—1850.* (Zagreb, 2001.). U njima je kritički vrednovao i argumentirano iznio nove interpretacije nekih uvriježenih mišljenja starije i novije hrvatske historiografije o hrvatskom

političkom pokretu u doba »proljeća naroda«. Primjerice, hrvatsko-mađarski rat 1848.—1849. ocijenio je kao čin agresije hrvatske vojske pod vodstvom bana Jelačića na revolucionarnu Mađarsku, jer je na temelju relevantnih izvora zaključio da je Mađarska tada bila vojno preslaba da bi napala Hrvatsku. Doveo je u pitanje u historiografiji prihvaćenu tezu da su ne samo hrvatska liberalno orijentirana javnost, nego i ban Jelačić i hrvatska politika, ponajprije u obliku zaključaka hrvatskoga Sabora, prihvatili austroslavističku koncepciju preuređenja Habsburške Monarhije u federaciju ravnopravnih naroda. Dr. sc. Tomislav Markus rabio je pritom pojam konfederacije, držeći da su u predviđenoj austroslavističkoj koncepciji preuređenja Monarhije prevladavali konfederativni elementi. Neute meljenom je ocijenio tezu starije hrvatske historiografije o postojanju demokratske ljevice kao relativno čvrsto povezane skupine unutar hrvatskoga četrdesetosmaškog pokreta. Hrvatsku historiografiju trajno je zadužio i objavljivanjem arhivskoga gradiva, korespondencije i teže dostupnih publicističkih tekstova, učinivši ih na taj način dostupnima stručnoj, ali i široj zainteresiranoj javnosti. Arhivsko gradivo objavio je u pet zbornika dokumenata: *Korespondencija bana Jelačića i Banskog vijeća 1848.—1850. godine* (Zagreb, 1998.); *Predstavke županija i gradova Banske Hrvatske 1861.—1867.* (Zagreb, 2002.); *Zagrebački politički listovi 1848.—1850. godine* (Zagreb, 2005.); *Hrvatski politički pokret 1848.—1849. Izabrani dokumenti, Fontes*, 12., Zagreb, 2006. te *Hrvatski politički pokret 1848.—1849. godine. Izabrani dokumenti na njemačkom* (Zagreb, 2009.). Tomislav Markus je, osim spomenutih knjiga, o različitim pitanjima hrvatske političke, društvene i kulturne povijesti 19. stoljeća objavio i pedesetak znanstvenih i stručnih radova u uglednim domaćim časopisima i

zbornicima te niz prikaza i ocjena. U znanstvenoj monografiji *Bogoslav Šulek (1816.—1895.) i njegovo doba* (Zagreb, 2008.) analizirao je Šulekovu javnu djelatnost, politička i socijalna stajališta te znanstveni rad na području botanike, filologije i evolucijske biologije. Ta je knjiga u metodološkom i interpretacijskom smislu inovativna, jer su u njoj vrlo tijesno povezani autorov historiografski rad i njegova istraživanja suvremenih ekoloških i bioloških teorija, ekohistorije i tzv. dubinske ekologije te pokazana njihova relevantnost za proučavanje hrvatske povijesti. Bio je prvi hrvatski povjesničar koji je te teme sustavno istraživao i na tom interdisciplinarnom području ostvario znatne znanstvene rezultate, objavivši dvije knjige — *Ekologija i antiekologija: kasna tehnička civilizacija i mogućnosti radikalnog ekologizma* (Zagreb, 2004.) i *Dubinska ekologija i suvremena ekološka kriza* (Zagreb, 2006.) te više znanstvenih radova u relevantnim domaćim časopisima. Ostvario je, dakle, dvije iznimne profesionalne karijere.

Kolegu Tomislava Markusa krasili su temeljitost u istraživanjima, golema radna energija, kritičnost i hrabrost u iznošenju vlastitih interpretacija, velika skromnost i samozatajnost, a iznad svega korektnost i poštenje. Svojim znanstvenim radom ostavio je trajan trag u hrvatskoj historiografiji. Oni koji su s njim tješnje surađivali i razgovarali i o temama izvan zajedničkoga stručnog interesa, pamtit će ga i kao nesebičnog i iznimno profesionalnog kolegu, velikog intelektualca i doista posebnog čovjeka.

• *Vlasta ŠVOGER*